

**Verslag van de bespreking van de Minister-President De Jong
en Minister Luns met de heren J. A. Manusama en
J. Hitijahubessy op het kabinet van de Minister-President
dd. 7 oktober 1970**

De Minister-President stelt vast, dat met deze bespreking wordt voldaan aan de toezegging die op 31 augustus 1970 aan de heer Manusama is gedaan. Bij die gelegenheid hebben Minister Luns en hijzelf zich bereid verklaard, de gehele problematiek van de Zuid-Molukkers te bespreken en de door de heer Manusama te maken opmerkingen volledig ter kennis te brengen van de Indonesische regering. Deze bereidverklaring is op 1 september ter kennis gebracht van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en op 3 september aan de president van Indonesië.

De Minister-President stelt voor, het verslag na goedkeuring door de heer Manusama niet alleen te zenden aan de Indonesische regering maar ook, ter bevordering van de gedachtenvorming in Nederland, aan de Tweede Kamer.

De heer Manusama kan zich hiermee verenigen.

Daartoe uitgenodigd door de Minister-President verklaart de heer Manusama het volgende. De Regering heeft het probleem van de Zuid-Molukkers 20 jaar lang ten onrechte getrokken in het maatschappelijke vlak. Het is echter een politiek en volkenrechtelijk probleem. De Molukkers wensen dat de Regering dit erkent. Het streven van de Molukkers in Nederland blijft gericht op een onafhankelijke republiek der Zuid-Molukken. Zij hebben voldoende werkelijkheidszin om zich een beeld te kunnen vormen van de mogelijkheden van verwerking op korte termijn. Maar wat vandaag onmogelijk is kan morgen mogelijk worden. Wat de Molukkers niet aanvaarden, is dat de Regering de zaak lijkt te beschouwen als afgehandeld. Indien deze indruk niet wordt weggenomen, zouden de Molukse leiders moeilijk voor de gevolgen kunnen instaan. Daarom wordt van de Regering de duidelijke erkenning gevraagd van het bestaan van een politiek en volkenrechtelijk probleem, dat nog niet is afgedaan en dat tot een oplossing moet worden gebracht. Hoe dit zou moeten gebeuren, zonder bijv. de betrekkingen met Indonesië in de waagschaal te stellen, is een vraag van latere orde. De Molukkers zullen blijven getuigen van hun recht. Zij beseffen, dat Nederland niet tegelijkertijd de Indonesische eenheidsstaat en de republiek der Zuid-Molukken kan erkennen. Van de Regering wordt niet meer verlangd dan te erkennen, dat de proclamatie van de onafhankelijke republiek der Zuid-Molukken rechtmatig was en dat daarentegen de bezetting van de Zuid-Molukken en de omvorming van de Indonesische federatie in een eenheidsstaat onrechtmatig waren. In 1956 heeft Minister Luns in de Tweede Kamer der Staten-Generaal de uitspraak voor zijn rekening genomen, dat Indonesië met wapengeweld de mogelijkheid voor de bewoners van de Republiek der Zuid-Molukken onderdrukt heeft om recht op zelfstandigheid uit te oefenen.

Minister Luns wijst op de duidelijke en publieke stellingname van de Nederlandse Regering sinds het begin van de vijftiger jaren. De Regering heeft steeds begrip getoond voor de mense-

lijke zijde van de uitroeping van de republiek der Zuid-Molukken. Het opheffen van de deelstaten van de republiek van de Verenigde Staten van Indonesië week volkomen af van wat alle partijen zich tijdens de R.T.C. hadden voorgesteld. Maar daarmee werd de afscheiding van een daerah uit de toen nog bestaande republiek van de Verenigde Staten van Indonesië, nadat de deelstaat zelf zich krachtens een uitspraak van het vertegenwoordigend lichaam had neergelegd bij zijn opheffing, nog niet rechtmatig. Artikel 2 van de Overgangsovereenkomst, waarop men zich m.b.t. de rechtmatigheid van de uitroeping van de R.M.S. pleegt te beroepen, verbindt aan de uitoefening van zelfbeschikking een reeks van voorwaarden. Aan geen van die voorwaarden is voldaan. Maar zelfs indien artikel 2 van de Overgangsovereenkomst wel een rechtsgrond zou hebben opgeleverd, dan nog zou een juridische argumentatie in 1970 geen zin meer hebben. Er heeft nimmer – ook dit heeft de Regering vele malen uiteengezet – een reële mogelijkheid bestaan dat een zelfstandige Molukse staat in de wereld erkenning zou vinden. De gedachte dat dit door een volhardend pogen toch zou kunnen worden bereikt is een miskenning van de internationale politieke realiteit. Reeds in de vijftiger jaren heeft de Regering gesteld, dat elke Nederlandse bemoeienis met de interne politieke ontwikkeling van Indonesië, in welke vorm ook, slechts een averechtse uitwerking zou kunnen hebben. Sindsdien is hierin geen wijziging gekomen. Eindelijk zou moeten worden beseft dat zelfs indien de Nederlandse Regering ertoe zou kunnen worden gebracht, met wat voor middelen dan ook, zich alsnog geheel achter de idealen van de Molukse bevolkingsgroep te stellen, daardoor niets zou kunnen worden bereikt.

De heren Manusama en Hitijahubessy stellen hier tegenover, dat in de politiek nooit „nooit” moet worden gezegd. Niemand kan de toekomstige ontwikkeling in Indonesië voorspellen. Tot de politieke realiteiten van 1970 behoort ook het verlangen van de Molukkers in Nederland naar een onafhankelijke staat. Daarvan getuigen de recente gebeurtenissen in Nederland, die overigens ook door de Molukse leiders worden betreurd. Ook zij stellen zich op het standpunt dat aan de rechtsorde in Nederland geen geweld mag worden aangedaan. Uit het verloop van deze bespreking blijkt, dat de Nederlandse Regering enerzijds aan de Molukkers de vrijheid laat hun politieke ideaal te blijven nastreven en anderzijds bereid is tot een gezamenlijke, positieve benadering van de problemen van de Molukkers in Nederland. Vooral op het juridische vlak staan de standpunten nog tegenover elkaar, waarbij de Molukkers kunnen wijzen op uitspraken van Nederlandse rechtscolleges.

Minister-president De Jong wenst er geen twijfel over te laten bestaan dat ten aanzien van het R.M.S.-ideaal geen verandering van houding te verwachten is, niet van Nederland noch van Indonesië, noch van de Verenigde Naties. Het is daarom van

fundamenteel belang dat de Molukkers in Nederland zich ernstig bezinnen op de situatie waarin zij zijn komen te verkeren. Deze toestand is zeer moeilijk. De Regering is daarvan diep doordrongen. Maar de historische ontwikkeling kan niet worden teruggedraaid. Eens moet worden ingezien dat het blijven broeden op schuldvragen en vermeend ondergaan onrecht en het najagen van een politiek fantoom niet langer zinvol is. Integendeel, tussen het onbereikbare ideaal en de werkelijkheid is een gevaarlijke kloof ontstaan, die leidt tot frustratie, radicalisering en vergiftiging van de tot voor kort goede sfeer tussen Nederlanders en Molukkers. Voor de Molukkers in Nederland is de tijd gekomen om zich, met de Nederlanders, te bezinnen op de realiteiten van 1970 en op de toekomst. Vooral op de Molukse leiders rust de verantwoordelijkheid om de geesten geleidelijk rijp te maken voor een nieuw, constructief antwoord op de werkelijkheid en de jongeren duidelijk te maken dat in de Nederlandse rechtsstaat geweld niet meer kan opleveren dan kortstondige publiciteit, die even snel verwaait als zij verkregen is.

Wij hebben alle kansen om gezamenlijk de wegen te vinden naar een goede toekomst. De Regering onderscheidt bij de Molukkers in Nederland drie hoofdgroepen. In de eerste plaats zij die naar Indonesië willen terugkeren op individuele basis. Aan deze mensen zal de Regering alle bekende faciliteiten blijven verlenen. Daarbij is de Regering bereid te onderzoeken, of economische en technische bijstand zou kunnen worden verleend ter verwezenlijking van in onderling overleg op te stellen projecten tot maatschappelijke inpassing in Indonesië. Vervolgens zijn er de Molukkers die op individuele basis als Nederlander willen worden opgenomen in de Nederlandse samenleving. De keuze hiervoor – ten overvloede zij nog eens onderstreept, dat de Molukkers volkomen vrij zijn in hun keuze – zal door de Nederlandse Regering worden toegejuicht en op alle mogelijke manieren worden vergemakkelijkt. Ten slotte zijn er de Molukkers die in Nederland willen blijven leven in eigen groepsverband. De Regering is bereid ook deze groep, in haar streven naar behoud van de eigen waardevolle cultuur, ten volle te steunen en tegelijk de nodige integratie in de Nederlandse samenleving te helpen bevorderen. Vooral door de zorg van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk is op dit gebied reeds veel tot stand gebracht. Maar de Regering is zich ervan bewust dat er bij deze groep nog onvervulde wensen bestaan, onder meer met betrekking tot hun rechtspositie en het meer betrokken worden bij de voorbereiding van het op hun welzijn gerichte beleid. Hierover zullen in de toekomst meer besprekingen nodig zijn.

De heer Manusama merkt op dat niemand de Molukkers hun geloof in het R.M.S.-ideaal kan ontnemen, ook al is dit niet op korte termijn te verwezenlijken. De leiders van zijn groep willen dit ideaal niet uitdragen op een manier die zou leiden tot verwijdering tussen Nederlanders en Molukkers. Ze hebben evenmin de neiging om de Nederlandse Regering door gewelddadige acties onder druk te zetten. De thans ontstane situatie is niet veroorzaakt door het voorhouden van het ideaal maar door het beleid van de Nederlandse Regering dat, met negering van het politieke en volkenrechtelijke probleem, het doet voorkomen als of zij meent de Molukkers afdoende te kunnen helpen door de intensieve activiteiten van het Ministerie van C.R.M. De Molukkers vragen van de Regering geen steun voor hun politieke doelstelling. Wat zij vragen is een duidelijke stellingname van de Regering, dat zij zich nog steeds, evenals in 1949, achter het beginsel van het zelfbeschikkingsrecht

stelt, dat voor de verwerkelijking van dit beginsel op de korte termijn niets kan worden gedaan, maar dat er een nog onafgewerkt probleem ligt. Deze erkenning zou veel doen opklaren en het de Molukse leiders aanzienlijk vergemakkelijken om hun groep te winnen voor hetgeen de Regering met betrekking tot de Molukkers voor ogen staat.

Minister Luns zet uiteen, dat uit aanvaarding van het zelfbeschikkingsrecht als algemeen beginsel niet mag worden afgeleid, dat een regering dan ook in ieder concreet geval moet en kan opkomen voor een bevolkingsgroep die dit recht voor zich opeist. Uit de erkenning in 1950 van de eenheidsstaat Indonesië volgt, dat Nederland zich niet kan stellen achter de doelstelling van de Zuid-Molukkers. Maar zelfs indien Nederland dit zou doen en het zou laten aankomen op een breuk met Indonesië, dan nog zou daarmee niets zijn bereikt. In de Verenigde Naties geldt met betrekking tot jonge eenheidsstaten als vaste gedragslijn, dat geen steun wordt verleend aan pogingen tot splitsing of afscheiding. Biafra heeft dit nog eens duidelijk aangetoond. Iedere poging om deze gedragslijn te doorbreken is tot mislukking gedoemd.

Het enige wat de Regering in de relatie tot Indonesië kan doen is, trachten een dialoog tot stand te brengen. Dat een dergelijk gesprek niet kan plaatshebben op de basis waarop de heer Manusama zich tot dusver tot de Regering heeft gewend, is duidelijk. Als de Molukkers echter een of meer vertrouwenslieden zouden aanwijzen als vertegenwoordigers van de groep, die als belangenbehartigers zouden optreden, is de Regering bereid te trachten contact met Indonesië tot stand te brengen, ten einde te komen tot een gesprek over de wijze, waarop de Molukkers die dit wensen hun plaats in de Indonesische samenleving kunnen innemen. Wellicht zou hierin een nieuw perspectief voor de toekomst kunnen zijn gelegen.

De Minister-President concludeert dat de door de heer Manusama gewenste stellingname niet van de Regering kan worden verwacht. De Regering doet een beroep op de Molukkers in Nederland, zich te baseren op de realiteit, zich op die basis te bezinnen op hun situatie en te komen tot een weloverwogen keuze. De Regering blijft harerzijds bereid tot een open gedachtenwisseling over de beste vormen waarin de diverse keuzemogelijkheden zullen kunnen worden verwezenlijkt. Zij blijft bereid daarbij alle mogelijke steun te verlenen. Degenen die in eigen groepsverband in Nederland willen blijven zullen over hun nog onvervulde wensen, met betrekking tot hun rechtspositie en het meer betrokken worden bij het beleid hun aangaande, in overleg kunnen treden met het Ministerie van C.R.M., ten einde gezamenlijk te komen tot een constructieve aanpak van de werkelijke problematiek. Om in te gaan op het voorstel van Minister Luns ten aanzien van het leggen van contacten met Indonesië zal wellicht nader beraad in Molukse kring nodig zijn.

De heer Manusama heeft begrepen dat de politieke en volkenrechtelijke problematiek niet meer voor bespreking op dit niveau in aanmerking komt – de Regering beschouwt deze zaak klaarblijkelijk als afgedaan – en verklaart zich daarover ten zeerste teleurgesteld.

De Minister-President bevestigt dat de politieke en volkenrechtelijke problematiek inderdaad als afgedaan moet worden beschouwd en betreurt dat uit het besprokene onnodig een slechts negatieve gevolgtrekking wordt gemaakt. Ernstig ware te overwegen of niet niet aan een gezamenlijk onderzoeken en benutten van de reële toekomstmogelijkheden de voorkeur moet worden gegeven.